

RAZGLEDI

UDK 911.3:33 = 863

UDC 911.3:33 = 20

EKONOMSKA REGIONALIZACIJA: TEORIJA IN PRAKSA

Igor Vrišer*

Razprave o pojmovanju in smislu ekonomske (ali bolj smiselno ekonomsko-geografske) regionalizacije so se v geografiji najbolj razmahnile v šestdesetih letih. Leta 1950 so namreč osnovali pri mednarodni geografski uniji posebno »komisijo za ekonomsko regionalizacijo« (Commission on economic regionalization)¹. Komisija je obravnavala problematiko ekonomskih regij in izvedbe ekonomske regionalizacije na več zasedanjih v Utrechtu, Jabloni, Brnu in Strasbourgu; referate s teh sestankov so objavili v posebnih zbornikih². Na pobudo komisije so tudi priobčili podrobne bibliografije o obravnavani temi za ZDA, ZSSR, Veliko Britanijo, Francijo in Nemčijo.³

Razprave na komisiji, prispevki v zbornikih in kasnejši razvoj geografske misli so pokazali, da je glede ekonomskih regij vrsta nedognanih vprašanj, ki jih lahko povzamemo v naslednjem:

1. Ali obstajajo poleg naravnih tudi ekonomske regije? Če sprejmemo tezo o ekonomskih regijah,
2. kako jih pojmovati: ali zgolj kot učinek proizvodnje, delitve in menjave, ali širše, kot družbeno organizacijo v prostoru, kar terja, da upoštevamo poleg gospodarskih odnosov tudi socialno strukturo?
3. Kakšne interpretacije ekonomskih regij so se doslej uveljavile v posameznih geografskih šolah oziroma, kako jih pojmujejo v praksi?
4. Od koncepta ekonomske regije je tudi odvisno, ali jih bomo obravnavali kot objektivno regionalno stvarnost, ki je nastala z družbenim razvojem v danih regionalnih razmerah, ali pa kot miselno abstrakcijo o ekonomskih (in družbenih) prostorskih odnosih.
5. S pojmovanjem ekonomskih regij je povezan izbor regionalizacijskih metod.
6. In končno, kako so se ta teoretična izhodišča doslej uveljavila in obnesla v geografski praksi?

Ni mogoče dati celovitega odgovora na vsa ta vprašanja, saj mnoga posegajo v samo bistvo geografske vede, druga zopet so idejno in teoretično nerazčiščena. K ne-

* Dr., redni univ. prof., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza Edvarda Kardelja, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana, YU.

dognanosti pa veliko prispeva nadaljnji razvoj znanosti in uvajanje novih pogledov (npr. sistemska teorija). Zato se bomo omejili le na najbolj osnovne prikaze.

* * *

Kot navaja S. Leszczycki⁴ se je misel o regionalizaciji pojavila že v 18. stoletju. Dokončno se je oblikovala v 19. stoletju potem, ko se je formirala sodobna geografija in še posebej antropogeografija (družbena geografija). Že skrajša se je zastavila dilema: ali težiti k univerzalni (kompleksni) geografski regionalizaciji, ki izključuje posebne regionalizacije, ali namesto enotnih geografskih regij dopustiti več regionalizacij oziroma vsaj dve temeljni: delitev zemeljskega površja na naravne in gospodarske regije. Šele v petdesetih in šestdesetih letih našega stoletja je postopoma prevladalo drugo stališče.⁵ Uveljavilo se je naziranje, da so stremjenja po enotnih geografskih regijah iluzorna (Ilešič⁶), vendar pa to ni pomenilo, da so se geografi docela odpovedali misli, da bi delitev pokrajine po naravnih dejavnikih povezali z družbenim ustrojem in še posebej z njeno gospodarsko dejavnostjo. Nekakšen kompromis med temi integracijskimi in dezintegracijskimi težnjami je bil koncept »kulturne« ali »humanizirane« pokrajine, ki je težil združiti v teritorialne enote območja s podobnimi odnosi med gospodarskim okoljem ter družbenimi in ekonomskimi pojavi⁷ in je bil v ospredju v prvi polovici 20. stoletja.

Poglobljeno poznavanje ekonomskih odnosov in pojavov pa tudi prodor socioloških spoznanj o družbenem ustroju, so v prvi polovici 20. stol. poglobili zanimanje za družbeno delitev dela nasploh in posebej v gospodarstvu ter za njuno povezanost z geografskim okoljem (ekonomska geografija). K temu sta zelo veliko pripomogla W. Christaller s teorijo o centralnih naseljih in A. Lösch s svojimi idejami o prostorski ekonomiji. Na teh osnovah so se postopoma izoblikovale ideje o ekonomskih regijah kot posebnih prostorskih enotah, ki se formirajo na podlagi delitve dela, bodisi da so odraz specializacije v proizvodnji ali pa ponazarjajo organizacijo gospodarskega povezovanja in kooperiranja⁸. Kasnejše dopolnitve teh pojmovanj so v glavnem skušale razdelati določene vidike, pri čemer je prišla do veljave idejna dediščina posameznih geografskih šol.

V anglosaški geografiji je sprva močno prevladoval koncept tako imenovanih »naravnih« regij. Pod vplivom R. Hartshorna so do začetka petdesetih let priznavali le ekonomske regije, ki so bile odraz funkcijskega in organizacijskega povezovanja. Pravzaprav se je uveljavljanje drugačnega, homogenostnega koncepta pojavilo šele v petdesetih letih pod vplivom R. E. Dickinsona in njegovega dela »City, Region and Regionalism«⁹. Veliko je k razčiščevanju pojmovanj prispeval A. K. Philbrick, čeprav se ni uspel odtrgati od organizacijskega koncepta ekonomskih regij. Kasnejši funkcionalizem, time-geography in krepitev socialne geografije so zastavljeno usmeritev v angloameriški geografiji še bolj poglobili ter jo, če izvememo nekaj primerov, kot so kmetijska regionalizacija, industrijske regije v ZDA itd., napravile nekoliko enostransko usmerjeno. Tudi raziskovanja mest (urban geography) in konurbacij so v glavnem podpirala usmeritev v koncept funkcijskih regij (E. L. Ullman).⁸

Geografi iz nemškega kulturnega kroga so pojem ekonomskih regij enačili z »gospodarsko pokrajino« (Wirtschaftslandschaft). Po H. Carolu¹⁰, tvorcu gospodarske karte Švice (1 : 300 000 iz leta 1946) je to le ožja in posebna oblika kulturne pokrajine. Dojamemo jo, če s prostorsko analizo posameznih gospodarskih dejavnosti, ob

upoštevanju naravnih pogojev ter najrazličnejših vezi med dejavnostmi skušamo na sintetičen (kompleksen) način zapopasti celotno gospodarsko delovanje v pokrajini. Na podoben način je razlagal »gospodarski prostor« (Wirtschaftsraum) nemški geograf E. Otremba¹¹. Označil ga je kot del prostora, kjer so se spletli tesni odnosi med naravo, družbo in družbenim delovanjem, pri čemer nastajajo poleg nekaterih običajnih geografskih odnosov in pojavov tudi številne regionalne svojskosti. Velik pomen je pripisal družbenim činiteljem, ki pa jih ne bi smeli ločevati na gospodarske in socialne s posebnimi »gospodarskimi« in »socialnimi geografijami«. Temelje opisanim nazorom so postavili ob prelomu stoletja R. Lütgens, L. Waibel in E. Obst.

V francoski geografiji se je še od časov J. Brunheza ohranila delitev na naravne in kulturne regije (régions naturelles, régions historiques), vendar prevladujoči vpliv Vidal de la Blacha je vse do petdesetih let ohranjal pojem enotne »région géographique«. Šele postopoma se je uveljavila misel o funkcijskih povezavah v družbi (G. Chabot, P. George, M. Derruau) oziroma o ekonomskih in socialnih regijah (E. Juillard, J. Labasse)¹². Zanimivo je, da so francoske geografe v tem pogledu prehiteli ekonomisti, ki so v petdesetih letih vpeljali nove pojme: région polarise, région homogènes in région opérationnelle (J. Boudeville).

V sovjetski geografiji je docela prevladovalo naziranje o dveh različnih regionalizacijah: fizično- in ekonomskogeografski. Oblikovanje ekonomskih regij naj bi bilo rezultat razmestitve in organizacije nacionalne ekonomije. »Ekonomski rajon« naj bi bil izraz prostorske strukture proizvodnih sil, notranje povezanosti in kompleksnosti gospodarskih dejavnikov ter načrtovanja gospodarskega in družbenega razvoja (P. M. Alampiev¹³). Vendar so v razpravah tudi sovjetski geografi priznavali, da ni mogoče podati obče in splošno zadovoljive interpretacije ekonomskih regij (N. N. Kolosovskij¹⁴). Poglavitna slabost sovjetskega koncepta ekonomskih regij je bila, da je zapostavljal širše družbene funkcijske vezi in se zadovoljeval z obravnavanjem gospodarskih vezi, pa še med temi predvsem z industrijskimi odnosi. V šestdesetih letih je N. N. Kolosovskij razvil idejo »teritorialnega proizvodnega kompleksa«, ki je izšla iz takratnih konceptov »ekonomskega rajona« in je služila v praktične planerske namene.¹⁴

V poljski geografiji so A. Wróbel, K. Dziewoński in S. Leszczycki zastopali mnenje, da je ekonomska regionalizacija odraz regionalne strukture in zlasti zvez med posameznimi bazičnimi elementi na različnih hierarhičnih ravneh.

V Jugoslaviji je sprožil diskusijo o ekonomskih regijah S. Ilešič. Odmevi so bili podobni kot drugod: razprava je potekala med zastopniki enotnih »geografskih« ali »naravnih« regij in pristaši modernejših in bolj specializiranih regionalizacij. S. Ilešič je interpretiral ekonomske regije kot »območja, ki jih je mogoče oddeliti na osnovi današnjega, realnega ekonomskega stanja. So izraz cirkulacije in organizacije ekonomskega življenja in zaobsegajo poleg proizvodnje tudi distribucijo in konzum proizvodov«¹⁶.

* * *

Razmeroma pozno se je v ekonomski geografiji uveljavila konceptualna delitev ekonomskih regij na funkcijske in homogene. Prve so tudi imenovali »nodalne« ali »organizacijske«, druge pa »formalne« ali »uniformne«¹⁷. Naj spomnimo, da prve poznarjajo organizacijo, vezi, vozlišča ter jedra ekonomskega življenja v prostoru (po-

krajini). V drugem primeru pa izločimo proizvodno enotna ali vsaj podobna območja. Poleg te dvojne delitve, ki ju lahko upravičeno smatramo za dva dopolnjujoča se pristopa, so se uveljavili še nekateri drugi koncepti. Mnogi raziskovalci so poudarjali pomen upravnih ali administrativnih regij, kajti gospodarjenje v regiji naj bi bilo bolj ali manj povezano s politično-upravno razdelitvijo¹⁷. Iz ekonomskih krogov je izšel koncept planskih ali programiranih regij, ki so ga zlasti razvijali v centralnoplanskih gospodarstvih. Še dalje so bili prisotni poskusi povezati ekonomske in naravno geografske regije; ena od takšnih kombinacij so bila prirodnogospodarskega območja (A. Melik) ali »wirtschaftsräumliche Eignungsräume (E. Otremba)⁶.

Komisija za ekonomsko regionalizacijo je skušala v zaključnem poročilu strniti vsa ta različna gledališča v naslednja pojmovanja:¹⁸

1. kot površinska enota so orodje pri proučevanju;
2. so orodje v upravljanju in planiranju;
3. so hkrati cilj in rezultat regionalne analize in sicer kot cilj, oziroma izsledek proučitve, ali pa objekt raziskave.

Med temi tremi koncepti je prvi najstarejši in se navezuje na staro obliko »statističnih regij«. Verjetno bi bil zanj boljši naziv »površinske enote« (areal units), saj gre večidel za primere, ko raziskovalci prikazujejo ekonomskogeografske podatke po manjših upravnih enotah, ne da bi se poglobili prostorsko-gospodarske odnose. Uporaba računalnikov omogoča poglobitev metode.

Drugi koncept se je uveljavil v upravi in planiranju. Pomeni aplikacijo geografskih spoznanj. Marsikje so s tem namenom opredeljene regije postale cilj v planiranju in so se oddaljile od dejanskih gospodarskih razmer v pokrajini.

Največ razprav je potekalo o tretjem konceptu, ki je najbližji geografiji in celotna njena trajna skrb. Komisija ni mogla poenotiti zelo različnih pogledov, čeprav je skušala na podlagi obširne analize primerov ekonomske regionalizacije širom sveta priti do bolj enovitega naziranja. Še več, njena razglabljanja so celo vzbudila stare pomisleke o smiselnosti ekonomske regionalizacije.

H. Bobek¹⁹ je v nekaj prispevkih navedel več pomembnih ugovorov zoper sprejeto delitev. Sodil je, da je v vsej dosedANJI razpravi prevladovalo teoretično razglabljanje in da je bilo veliko premalo dejanskih proučitev ekonomskih regij. Zaradi tega so nekateri sklepi preuranjeni. Čeprav se geografija s temi prostorskimi odnosi že dolgo ukvarja, so prostorsko-ekonomske sestavine, ki poleg drugih sestavljajo substanco zemeljskega površja, slabo poznane. Zaradi tega prihaja do nejasnosti o smislu regionalizacije: ali je cilj sredstvo ali objekt proučevanja. Če so ekonomske regije rezultat delovanja gospodarskih sil, so časovno omejene in je njihova objektivnost relativna. Gospodarski prostorski odnosi se oblikujejo na podlagi vrste dejavnosti in temeljnih faz v gospodarskem procesu: proizvodnje, porabe, delitve in menjave. Med seboj se povezujejo na različne načine in vsaka faza med njimi ustvarja poseben prostorski tip. Tako npr. tvori turistična dejavnost homogena območja, ki se sezonsko spreminjajo. Obenem so grajena tudi funkcijsko, vendar na drugačen način kot omrežje centralnih naselij. Vsako turistično območje ima glede na to svojsko strukturo. Ali drug primer: vsakodnevno migriranje zaposlenih na delo ima značaj funkcijskih vezi, vendar ni grajeno v običajnem smislu nodalnih regij. Funkcijske vezi so prisotne tudi v industriji, ki jo sicer prikazujemo s strukturno uniformiranimi območji. Vendar so te vezi pogostoma malo odvisne od omrežja centralnih naselij, po-

tekajo pri oskrbi s surovinami ali prodaji izdelkov na medregionalni ali internacionalni ravni. Vsekakor so sistemi, ki se na ta način tvorijo, veliko bolj zapleteni, dinamični in odprti, kot si to predstavljamo. Zato so mnoge naše predstave o ekonomski regionalizaciji preveč poenostavljene, toge ter grajene na predpostavkah, ki jih v stvarnosti ni.

Bobekov diskusijski prispevek je znova opozoril, da ekonomske regionalizacije ni mogoče vkalupiti v tradicionalno delitev na funkcijske in homogene regije, ampak da sta to le dva aspekta istega pojava, ki se pojavljata pri vsaki dejavnosti ali na vsaki stopnji ekonomskega procesa, vendar v drugačnih odnosih in podobi. Očitno je, da bi morali bolj upoštevati temeljno teoretsko spoznanje, do katerega se je dokopal že H. Carol in ki pravi, da se v prostoru oba vidika stalno prepletata in da ju ni mogoče razlikovati kot dva docela različna in med seboj povsem tuja pristopa.

Zgradbo funkcijskih regij še najbolje lahko ponazorimo s tremi osmi: x in y os določata korelacijo funkcijske regije, z os pa hierarhično stopnjo reprezentančnih funkcij. Pri tem so funkcijske regije po svojih svojstvih miselne konstrukcije o ekonomskih in organizacijskih vezah in jih ni mogoče izraziti na tveren način. Nasprotno je formalna struktura fiziognomsko dojemljiva (perceptibilna) in tvorna. Pri njej lahko tudi govorimo o treh prostorskih dimenzijah in o četrti časovni dimenziji. Oba pristopa sta zelo različna in le izjemoma pride pri regionalizaciji do sovpadanja regij po obeh kriterijah. Pritrditi je treba H. Boeschu, da je od značaja regije ali dejavnosti ter ne nazadnje od raziskovalca odvisno ali bomo v sintezi uporabili bolj duhovni (funkcionalni) ali bolj stvarni (homogenostni) pristop pri spoznavanju gospodarskih prostorskih odnosov.²⁰

Zanimanje za ekonomsko regionalizacijo je v sedemdesetih in osemdesetih letih močno upadlo. Vtis je, da so bila s prenehanjem dela komisije za ekonomsko regionalizacijo izčrpane možnosti. Nekaj let ni bilo na tem področju nobene pomembnejše zamisli ali metodologije. Prispevki, kolikor jih je bilo, so prilagajali dosedanja spoznanja novim idejnim tokovom ali pa so dopolnjevali stara. Na kratko bomo omenili nekatere najpomembnejše.

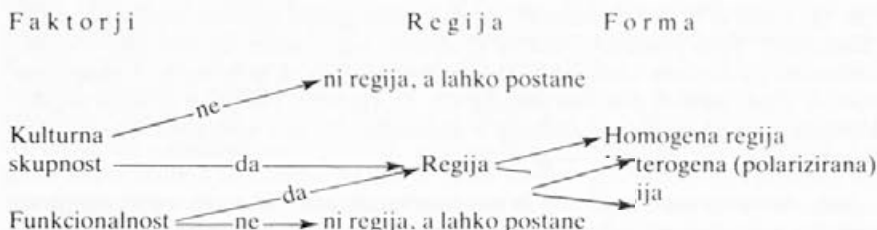
Že v času delovanja komisije za ekonomsko regionalizacijo je B. J. L. Berry v svoji čikaški geografski šoli skušal vpeljati v regionalizacijske metode matematično-statistične postopke. Prikazal je nekatere uspešne primere aplikacije kvantitativnih metod v prostorskih analizah (spatial analysis)²¹. Drugi so se oprli na faktorsko analizo (B. G. Jones in W. W. Goldsmith) ali na teorijo grafov oziroma teorijo nizov (B. B. Radoman). Toda prostorske analize kljub svoji matematični zasnovi niso obogatile induktivnega oziroma ideografskega pristopa, ki ga je za to tematiko v posebnem prispevku doslej najbolj popolno prikazal Ch. D. Harris²². Pač pa so prinesle več deduktivnega ali nomotetičnega gledanja v regionalizacijo in z njim vred več smisla za abstrakcijo.

Bolj obetajoča smer se je razvila v sedemdesetih letih, ko so ob uveljavljanju sistemske teorije v geografiji skušali slednjo uporabiti tudi pri ekonomski regionalizaciji. P. Dumolard²³ je v obsežnem članku, v katerem je prikazal ekonomsko regionalizacijo v luči sistemske teorije in matematizacije, opozoril na nekatere probleme. Ena od pglavitnih težav izvira iz pojmovanja regij, ki so hkrati slabo določljive in kompleksne. Pojem regije vsebuje enkratnost, a obenem tudi določeno podobnost z drugimi regijami. Regija je v bistvu izraz kombinacij, a je po drugi strani tudi rezultat

ekonomske strukture in organizacije v družbeni skupnosti. Gospodarska regija je vidna stvarnost, ki se oblikuje v različnih velikostnih merilih. Vse to moramo upoštevati, ko skušamo uporabiti načela systemske teorije v ekonomski regionalizaciji. Z vidikov systemske teorije je vsaka regija odprt kompleksen sistem. Njena zgradba je odraz notranjih strukturnih odnosov, ki jih opredeljujejo posamezne sestavine in njihovi medsebojni odnosi, ki tvorijo substrukture vsebinskega značaja, kot so prebivalstvo, posamezne gospodarske dejavnosti ali socialni odnosi. Na podlagi teh »vertikalnih odnosov« se oblikujejo »horizontalni odnosi« in naloga ekonomske regionalizacije je razkriti te povezave vertikalne strukture s teritorialnim ustrojem. Osnovno gibalno razvoja in tvorjenja teh odnosov so informacije, ki prožijo rabo fizičnih in delovnih virov, naložb in migracij prebivalstva. Regije se v razvoju prilagajajo na »samoregulativen način« informacijam ter skušajo vzpostaviti dinamično ravnotežje. Pomanjkanje ali nedostopnost informacij povzroča v regiji entropijo in z njo nekatere negativne socioekonomske procese.

Dumolard tudi poudarja, da je regija izraz določene skupne kulture, ki prispeva k njeni koheziji. Potemtakem je regija v resnici »stvarna družbena regija« (la région réalité sociale). Zato pri obravnavanju regij ne smemo videti zgolj relacije človek-proizvajalec oziroma človek-potrošnik in morebitne socialne razlike, temveč moramo upoštevati celoten način življenja in kulturo, ki je nekakšno regionalno vezivo. Ta misel velja tako za države (nation) kot tudi za manjše regionalne skupnosti. Na tej podlagi nastajajo regionalna solidarnost, določene oblike kolektivizma in percepcija regije v širši družbeni skupnosti.

Pojma homogenost in heterogenost (funkcionalnost) sta v resnici le dve ekstremni obliki regionalne kohezije. Homogenost vzbuja občutek enotnosti, heterogenost pa vtis komplementarnosti. Vendar se oba pojma prepletata in lahko zavzameta zelo različne oblike. Homogene regije nastajajo v bolj preprostih ekonomijah, kot so ruralna, rudarska ali industrijska gospodarstva z nizko stopnjo tehnologije. V višjih oblikah tehnologije s heterogeno strukturo pride do polarizacije in funkcijskih vezi na različnih ravneh. Značilno je, da so homogene regije veliko bolj kolektivne kot pa funkcijske. Nodalne ali funkcijske regije tudi povezujejo različna kulturna območja in tvorijo kulturne skupnosti, ki so praviloma rezultat nadvlade ene kulture nad drugimi in le redko nastanejo z združevanjem različnih kultur. Po Dumolardu bi bila kombinacija faktorjev in form pri tvorjenju regij naslednja:

Dumolardovi razlagi se očitno pozna, da je izšla iz francoske geografske »posibilitične šole« in da svojega porenja ne more prikriti. Vendar povezava gospodarskih in socialnih odnosov s kulturnimi je smiselna in upravičena, saj vse prepogosto premostrivamo ekonomske regije zgolj kot ekonomske celice.

Do drugačnih pogledov na ekonomsko geografijo, in s tem na ekonomske regionalizacije, je prišlo tudi v Sovjetski zvezi. S. Ja. Nymnik²⁴ je v preglednem članku, v katerem je prikazal mnenje mnogih sovjetskih geografov (S. B. Lavrov, A. T. Agafo-nov, E. B. Alaev itd.), povzel razloge za preobrazbo tradicionalne »ekonomičeskaje geografije« v »social'no-ekonomičeskiju geografiju«. Nova veda naj bi postala jedro družbene geografije. Združevala naj bi ekonomsko-geografska spoznanja s socialni-mi in s politično-upravno ureditvijo. Močan vpliv na njeno oblikovanje in usmerjanje naj bi imela obča sociologizacija, ki jo doživlja velik del znanosti, proučevanje manj-ših ozemeljskih enot, pri katerih je težko ločiti ekonomske in socialne sestavine, upoštevanje neproizvodnih dejavnosti in njihovo povezovanje z naselbinskim om-režjem ter, ne nazadnje, navezava na sistemsko teorijo. Socialno-ekonomska geogra-fija bi glede na to proučevala, kako na podlagi vsakokratnih družbenih odnosov in razvitosti proizvodnih sil nastajajo različne združbe (sočetanija) in ustrezna družbena proizvodnja. Oboje ustvarja svojske teritorialne socialno-ekonomske sisteme, ki so praviloma navezani na regionalne razmere. Socialno-ekonomska struktura in njeno hierahično zaporedje združb in družbena proizvodnja tvorijo različne tipe delitve dela in teritorialne delitve dela. Naloga socialno-ekonomske geografije je med drugim proučevanje teh integralnih prostorskih sistemov in njihovih teritorialnih enot, to je ugotavljanje socialno-ekonomskih »rajonov«. Pri izvedbi »rajonirovanja« v duhu no-ve vede bi bilo treba na sintetski način upoštevati ekonomske, socialne, naselbinske in ekološke sestavine in dejavnike. Socialno-ekonomske regije naj bi bile v smislu teh stremeljenj »na znanstveni način generalizirana prostorska diskrecija, ki upošteva raz-like med združbami in različnimi oblikami družbene proizvodnje, medsebojno pove-zanost in pogojenost ter naravno in historično podlago.«

Zamisel o socialno-ekonomskih rajonih se navezuje na velikokrat obravnavano idejo o proizvodno-teritorialnih kompleksih, ki so jo razvili v šestdesetih letih v Sov-jetski zvezi (A. N. Kolosovskij). Skušali so jo tudi izpeljati v nekaterih večjih pro-storsko-planerskih posegih. Ideja TPK je doživela kasneje dopolnitve: nekateri so so-dili, da je treba v povezavo različnih materialnih proizvodenj vključiti še neproizvod-ne dejavnosti, drugi pa so to misel odločno odklanjali. Razvoj socialno-ekonomske geografije je podprl prve, saj je postalo očitno, da je proučevanje in snovanje terito-rialno-proizvodnih kompleksov zgolj na proizvodni osnovi preozko in da je treba nji-hovo predstavo razširiti v »socialno-ekonomske teritorialne komplekse (SETK)«. V praksi je to pomenilo, da se tudi v sovjetski geografiji in prostorskem planiranju zav-zemajo za nodalne ali polarizirane regije, ki se oblikujejo na območju nekega večjega mesta in njegovega vplivnega območja in tvorijo z drugimi naselji hierarhijo proiz-vodnih in neproizvodnih dejavnosti v prostoru. Tem novim gledanjem naj bi se prilagodila tudi regionalizacija in bi pri njeni izvedbi dobili po novem socialno-ekonomske rajone ali regije.

Iz tega pregleda je razvidno, da na teoretičnem in praktičnem področju eko-nomske regionalizacije v minulih dvajsetih letih ni prišlo do pomembnejših idejnih novosti. Odšteti moramo matematizacijo in kvantitativne metode, ki so se začele uveljavljati že v šestdesetih letih. Še največ je prineslo uvajanje sistemske teorije, vendar je njena izvedba zadela v ekonomski regionalizaciji ob številne nejasnosti in težave. Bolj pomemben je bil idejni premik, na podlagi katerega so pričeli ekono-mske regije bolj kot v preteklosti povezovati z občo družbeno prostorsko organizacijo. Opustilo se je upoštevanje zgolj proizvodnih in morebitnih potrošnih odnosov. Eko-

nomske regionalizacije se je tudi tesneje povezovalo z naselbinskim ustrojem. Z vsem tem smo se znova približali bolj kompleksni in sintetski socialno- (družbeno-) geografski regionalizaciji.

* * *

Na koncu dodajmo še naslednjo ugotovitev. Ob pregledu dokaj obsežne zbirke nacionalnih atlasov smo lahko ugotovili, da obstajajo le v nekaterih primerih karte, ki vsaj deloma skušajo na takšen ali drugačen način prikazati ekonomsko regionalizacijo državnega ozemlja. V Avstrijskem nacionalnem atlasu²⁵ je to karta, ki prikazuje tipe občin glede na gospodarsko strukturo (*Wirtschaftliche Strukturtypen der Gemeinden*). Izdelana je na osnovi dejavnostne sestave delovnih mest, omrežja centralnih naselij, opredelitve turističnih območij in povezave z naravnimi geografskimi regijami. Podobna, vendar vsebinsko skromnejša je enaka karta v Atlasu Švice²⁶, ki prikazuje zaposlitveno strukturo po občinah leta 1900 in 1960. Obe karti pravzaprav podajata ekonomskogeografske razmere posredno s pomočjo strukture zaposlenih in ju zato ne moremo vrednotiti kot prave gospodarske karte. Bliže ekonomskogeografskim kartam in ekonomski regionalizaciji sta karti »Kompleksné ekonomickogeografické struktúry« v »Atlasu Slovenskej Socialistickej Republiky«²⁷ in v »Atlasu Republica Socialista României«²⁸. Gospodarska karta v Slovaškem atlasu je med najbolj popolnimi, saj podaja razporeditev glavnih gospodarskih dejavnosti in hkrati uvaja določeno tipizacijo pokrajin na mestne, industrijske, mešane, kmetijske in rekreacijske oblike. Podobna, vendar skromnejša je tudi karta v rumunskem atlasu. Prave ekonomske regionalizacije pa tudi te dve karti ne prinašata. Problematika tako ostaja, vsaj v praksi, še dalje odprta in nedorečena.

Bibliografija

1. Ilešič S., 1959: O načelih geografske rajonizacije (regionalizacije), Zbornik radova V. Kongresa geografa FNRJ, Cetinje
Ilešič S., 1964: Rezultati drugega zasedanja mednarodne komisije za metodo ekonomske regionalizacije, GV, XXXVI, str. 110–112
Ilešič S., 1967: Mednarodni kolokvij o ekonomski regionalizaciji v Strasbourg, GV, XXXIX, str. 167–169.
2. *Methods of Economic Regionalization*, Geographica Polonica, 4, Warszawa, 1964
Regionalization et developpment, Strasbourg, 26–30. junin 1967, Colloques Internationaux du CNRS, Sciences humaines, Paris, 1968
Economic Regionalization, Geographia Polonica, 15, Warszawa, 1968
3. *Economic Regionalization, A Bibliography of Publications in the German Language*, Compiled by Ch. Streumann, G. Kluczka, R. D. Schmidt, Bad Godesberg, 1967
Région et régionalisation dans le géographie française dans l'autres sciences sociales, Bibliographique analitique présentée par P. Claval et E. Juillard, Paris, 1967
A Bibliographic Guide to the Economic Regions of the United States, by B. J. L.

- Berry and T. D. Hankins, the University of Chicago, Research Paper, 87, Chicago, 1963
4. Leszczycki S., 1964: The Tasks of Economic Regionalization, *Geographia Polonica*, 4, Warszawa, st. 25–35
5. Leszczycki S., 1964, o. c. st. 26–27
6. Ilešič S., 1979: O načelih geografske rajonizacije, *Pogledi na geografijo*, Ljubljana, st. 331
7. Dziewoński K., S. Leszczycki, E. Otremba, A. Wróbel, 1964: Review of Concepts and Theories of Economic Regionalization, *Geographia Polonica*, 4, Warszawa, st. 12
8. Dziewoński K., S. Leszczycki, E. Otremba, A. Wróbel, 1964; o. c., st. 15–16
9. The Dictionary of Human Geography, ed. by R. J. Johnston, pojem »Region«, Oxford, 1958, st. 393
10. Carol H., 1946: Die Wirtschaftslandschaft und ihre kartographische Darstellung, *Geographica Helvetica*, 3, st. 252–255
11. Otremba E., 1969: Der Wirtschaftsraum – seine geographischen Grundlagen und Probleme, Stuttgart, st. 19
12. Meynier A., 1969: Histoire de la pensée géographique en France, Paris, st. 170–176
13. Alampiev P. M., 1964: Practical Application of the Work on Economic Regionalization in the USSR, *Geographia Polonica*, 4, Warszawa, st. 173–174
14. Sauškin Ju. G., 1973: *Ekonomičeskaja geografija: istorija, teorija, metody, praktika*, Moskva, st. 419
15. Dziewoński K., S. Leszczycki, E. Otremba, A. Wróbel, 1964, o. c., str. 17
16. Dziewoński K., S. Leszczycki, E. Otremba, A. Wróbel, 1964, o. c., st. 16
17. Berry B. J. L., E. C. Conkling, B. M. Ray, 1976: *The Geography of Economic Systems*, Englewood Cliffs, st. 245–246
18. Dziewoński K., 1968: Economic Regionalization, A Report of Progress, *Geographia Polonica*, 15, st. 11–14
19. Bobek H., 1964: Some Remarks on Basic Concept in Economic Regionalization, *Economic Regionalization*, Brno, st. 21–23
20. Boesch H., 1964: *A Geography of World Economy*, st. 117–118
21. Berry B. J. L., 1968: Numerical Regionalization of Political-Economic Space, *Geographia Polonica*, 15, Warszawa, st. 27–35
22. Harris Ch. D., 1964: Methods of Research in Economic Regionalization, *Geographia Polonica*, 4, Warszawa, st. 59–86
23. Dumolard P., 1975: Région et régionalisation, Une approche systématique, *L'espace*, 2, st. 93–100
24. Nymmik S. Ja., 1984: Problemi socialjno-ekonomičeskogo rajonirovanija, *Sovetskaja geografija*, Sovremenie problemi geografii, *Sbornik naučnih trudov k XXV. međunarodnoemu geografičeskemu kongresu*, Leningrad, st. 131–139
25. *Oesterreichs-Atlas: Wirtschaftliche Strukturtypen der Gemeinden*, XII/2, Wien,
26. *Atlas der Schweiz, Erwerbsstruktur 1910 und 1960*, Zürich
27. *Atlas Slovenskoj Socialističej Republiki*, Bratislava, 1980
28. *Atlas Republica Socialista România*, Bucurest, 1979

ECONOMIC REGIONALIZATION: THEORY AND PRAXIS

Igor V r i š e r

(Summary)

The report treats notions, methods, problems and achievements in the economic regionalization. The results of the activity of the Commission on Economic Regionalization by the International Geographical Union in the sixty's and its critics are presented separately. In the last years the comprehensions of economic regionalization was supplemented by the notions and methods of systems theory. The narrow and specially to production oriented economic regionalization in the Soviet geography was extended to the socio-economic regions.